

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

TARTALOM.

- A csanádi Meskó-család.* — Genealogiai és egyéb észrevételek.
— Merza Gyulától.
- Az örmény egyház ügye a magyar parlamentben.* — Dr.
Bányai Eleméértől.
- Indogermán nyelvészet III.* (Johansson árja adalékai). — Dr. Pat-
rubány Lukácstól.
- A magyarországi örmények ethnographiája.* — Huszonharmadik
közlemény. — Irta Szongott Kristóf.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

- Magyar író az örményekről.
A török hódoltság emlékei szókincsünkben.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

- Az „Európai örmény tanulók egyesülete.”
Tiflisz.

o o o

AZ „ARMENIA“ ELŐFIZETÉSI ÁRA: Egész évre 8 korona, fél
évre 4 korona, egyes szám ára 80 fillér.

A CSANÁDI MESKÓ-CSALÁD.

— Genealogiai és egyéb észrevételek. —

A hajdan nagykiváltságú nemességnek az volt a legnagyobb jogosultsága, hogy egy közös táborba toborzotta az ország közigazgatására és védelmére hivatott legkiválóbb elemeket.

A hagyományok és a vagyoni erő ma is vezető szerepet biztosít az úgynevezett történelmi családok szellemi téren is kimagasló tagjainak.

Hiszen az egyes egyének élet-eseményeiből és leszármazási sorrendjéből táplálkozik a geneológia, a családtörténetek pedig hely-, nép- és korrajzi keretben egyes vidékek monográfiáivá bővülnek, melyeknek bőséges anyagából már egész népfajok története fölépíthető.

Kétszeresen figyelmet érdemel ez a körülmény a hazai örménység historiájának mintegy a folytatására szolgáló családtörténelmi adatok összegyűjtésénél, hol azonban a modern társadalmi alakulás parancsolta viszonyok folyton ma már nemcsak a születés, hanem a szellemi előjogok is irányadóknak tekintendők.

Néhány év előtt jelent meg Temesváry János dr. tollából egy a magyar-örmény nemes családok czimeres leveleiről szóló becses munka, melyből azonban a Meskó-családra vonatkozó adatok hiányoznak.

Természetesen, beleértve azokat az örmény családokat is, mint teszem föl a Buzáth-családot, melyek említett családtörténelmi könyv megjelenése után nyertek nemesi oklevelet: mindenesetre úgy heráldikai, mint genealogiai

szempontból érdemes az időnként szükségesnek mutakozó pótlásokról gondoskodnunk.

Azonban jelen cikkelyemmel Temesváry dr. nemesi oklevéltárát annyival kevésbé áll módomban kiegészíteni, mert a csanádi Meskó-család alapítására vonatkozó életrajzi adatok és egyéb vonatkozások keretében sem a valódi czimerrajzát vagy leírását, sem a jelenleg dicsőségesen urakodó királyunktól kapott diploma szövegét be nem mutathatom.

Csupán arra akarok ezúttal rámutatni, hogy más örmény családokhoz hasonlóan a Meskó-családnak is él Magyarországon egy nemesi ága.

És pedig az örmény Meskó-család csanádi előnevet viselő Erdélyből kiszármazott ágát, melynek jelenlegi feje Meskó Sándor dr., Csanádvármegye főispánja: egy szamosújvári orvos alapította.

Ez pedig nem volt más, mint Meskó János dr., ki 1805-ben született Szamosújvárt; középiskoláinak Beszterczen való bevégezése után az orvosi pályára lépett és 1830-ban a pesti egyetemen orvosdoktori oklevelet nyert.

Meskó István, a szamosújvári haszonbérlo, a bámulatos latin ékesszólásáról ismert Mály István dr., kolozsvári gyakorló orvos anyai nagyatyja, Jánost, mint árván maradt legifjabb mostoha testvérét, valóságos atyai szeretettel neveltette; — és mint végzett orvost álláshoz is ő juttatta. Ugyanis a baromtenyésztő és hizlalt marhával kereskedő akkori örmények Erdélyen kívül az anyaországban is béreltek pusztákat, hol örmény gondviselők (pusztádsi) felügyelete alatt az összevásárolt marhákat eladásra kihizlalták.

Ilyen pusztabérloje volt Meskó István Csanádvármegye akkori főispánjának, Thökölynék, kinek pártfogásával öcscse a megürült megyei tisztí főorvosi állást nyerte el.

Az Erdélyből eltávozott ifjú az „exilium“-nak nevezett idegen helyről haza írogatott leveleiben eleinte a honvágy miatt szokszor panasza fakadt, azonban később nagy

orvosi gyakorlatra tevén szert, Makón lassanként egészen meggyökeresedett.

1835-től kezdve viselte a megyei főorvosi tisztet és 40 éves jubileuma alkalmából szolgálatai elismerésül a kir. tanácsosi czimet kapta.

1835-ben 50 éves főorvosi jubileumakor Ő Felsege a közegészség terén szerzett érdemeiért a „csanádi“ előnévvel, magyar nemességgel tüntette ki.

Latinnyelvű orvosi értekezése a kámforról 1830-ban Budán nyomtatásban is megjelent, egyéb szakezikeleyeit pedig az „Orvostár“ közölte.

Szenkovic Márton, kolozsvári kereskedő nővérét, Erzsébetet vette nőül s miután fent vázolt működése mellett orvos-doktorrá avatásának gyémánt-jubileumát is megérte, 1892-ben január 12-én, 87 éves korában fejezte be közhasznú munkás életét Makón, hol mindvégig közbecsülésnek örvendett.

Fia Meskó Sándor dr. 1842-ben született Makón, ki mint Csanádvármegye alispánja az 1879-iki szegedi árviz alkalmával tanusított buzgalma s áldozatkészsége elismerésül királyi tanácsosságot, 1890-ben negyedszázados hivataloskodásának évfordulóján pedig a III. oszt. vaskorona rendet kapta. Jelenleg mint szülővárosának diszpolgára Csanádvármegye főispáni székén ül és nagy népszerűség környékezi.

Lonovics-leányt vett feleségül, még pedig nővérét annak a hivatalbeli elődjének t. i. Lonovics főispánnak, ki a hírneves örmény származású dalművésznővel, Hollósy Kornéliával élt boldog házasságban.

Fia ifj. Meskó Sándor földbirtokos, Justh Gyula orsz. képviselő leányával lépett frigyre. Az örmény eredetű főispánok sorában jelenleg Meskó Sándor dr.-on kívül Lukács (Békés) van egyedül¹ tényleges szolgálatban, mert Jakabffy Imre és Dániel László nyugalomba

¹ Beregmegye főispánja: dr. Hagara Viktor is örmény eredetű, kinek neve előbb Haraga volt, de később nevének két utolsó szótagját megcserélvén, lett az örmény Haragából (= Athanaz) Hagara. (Szerk.).

vonultak, Jakabb Bogdán és Karátsonyi László elhunytak; utóbbi nagyatyja volt Karátsonyi Aladár grófnak, Szamosújvár érdeemes országgyűlési képviselőjének.

Az örmény családok sorából Erdélyben a megyei közigazgatás élén örmény névvel alig találkozunk.

A nemrég megüritült torontáli főispánságra Kábdébó Gergely temesi alispánt is komoly jelöltként emlegették; Lugoson pedig Issekutz Aurél dr. főjegyzőé a jövő.

A 30-as években Békésben Novák Antal, Arad-megyében Török Gábor s Torontálban Karátsonyi Lázár és Gyertyánffy Dávid kir. tan. voltak örmény származású alispánok. Azonban visszatérve az örmény genealogiájára, Szongott „Örmény családnév keletkezésére, Szongott „Örmény genealogiája“ szerint, az eredetileg a Melkhon (Menyhért) névből a beköltözés után magyar földön keletkezett, hol ugyanis a Meskó-név már akkor ismeretes volt, értve a Kubinyi-akkal egy törzsből származó felső-kubini Meskó család tagjait, kik nem örmény származásúak és protestánsok.

Valószínűleg az egymáshoz hasonló örmény *l* és *s* betű fölcsereléséből kifolyólag és a végső *n* betű elhagyásával lett a Melkhonból a magyar nyelvben közkeletűbb Meskó, mely ma már az elterjedtebb örmény családok egyike.

A szóbanforgó csanádi Meskó János dr., ki úgy szolgálati idejére, valamint magas életkorára való tekintettel aligha nem az összes eddig élte hazai orvosok mesztorának tekinthető, fiával mintegy 30 év előtt meglátogatta az erdélyi rokonságot, s így többek közt a kolozsvári Mály-családot, illetve annak akkor még élt ritkaműveltségű és az örmény konyhaszatban utólérhetetlen nagyszasszonyát, Mály Tódórnét, szül. Meskó Annát.

Diákkoromból emlékszem még a boldogult úrnő szeretetreméltó előkelő megjelenésére, az övét gondossággal körülvevő háziasszony szívélyes vendéglátására. S míg a szalonban az ő kiváló szelleme vezette a társalgást, addig künn a konyhában is az ő szakács-művészetét, izlését és kezűgyességét dicsérte a remekebbnél remekebb örmény étkek egész sora.

Csak nemrégiben volt alkalmam egy húsz és néhány év előtt készült s a fiúi kegyelettől féltve őrizett még ma is zamatos csemegét megízlelni, mely az el nem muló anyai szeretet valóban megható emlékjele.

Az öregek elbeszélései alapján visszaemlékezve a mult idők ama korszakára, a midőn az egyszerűség, a szívjóság, a becsületes munka és az Istenbe vetett bizodalom voltak a polgári élet rugói és a mikor nagyatyáink és nagyanyáink a családiasság boldogító erényében találták fel az ősi szokások és hagyományok ápolására ösztönző impulzusokat: önkéntelenül föltáruul lelki szemeim előtt az a hamasítatlanul kedves pátriárkhális élet, mely az örmény családi életnek annyi színt, hangulatot, melegséget és eredetiséget kölcsönzött.

Többektől hallottam, hogy milyen pátriárkhális és meghatóan szép szokássá válhatnék az országban szétszórt és egymással többé kevésbé rokonságban álló örmény családok körében, ha pl. az évente Szamosújvárt nagy keleti pompával megünnepelni szokott Világosító-Szent-Gergely-napi körmeneten az örménység összetalálkoznék, mely körülmény e nagy egyházi ünnepet, mintegy a hazai örmények társadalmi ünnepévé avatná.

De ettől eltekintve Szamosújvár városára nézve a dolog ilyen fejlődése határozottan idegenforgalmi jelentőséggel bírna s így annak a közgazdasági értéke elől csak saját kárára zárkozhatnék el. Mert ugyanis az örmények védőszentje ünnepének minél eredetibb teendő keleti karaktere lassanként az idegenség figyelmét is magára vonná, mint speciális látványosság és tipikus egyházi jellemvonás bele kerülne a Baedeker-könyvekbe és Szamosújvár látogatottságának újabb és okosan kihasználható vonzóerejéül szolgálna.

Az egész éven át másutt élni kénytelen örmény előkelőségek könnyen megszokhatnák, hogy a mindig pünköszt utáni 4-dik szombatára eső Világosító-Szent-Gergely napján, a mikor már az utazásra alkalmas nyári idény be szokott köszönteni: az örmény Rómát fölkeressék és

így anyavárosukkal kegyeletes összeköttetésben maradjanak.

Hiszen sok örmény családnak évtizedeken át távol élő tagjai, mint pl. a csanádi Meskók is, egyszer csak lelki szükségletöknek eleget teendő, fölkerelkednek elszármazásuk bölcsőjének, őseik szűkebb szülőföldjének és rokonságuk meglátogatására.

Már pedig ez a körülmény a bármily viszonyok közé kerülő örményeknek a leszármazás iránt tanusítani szokott hagyományos kegyeletét igazolja. Példa erre úgy a közelmúltban, valamint a jelenben is legelőkelőbb örmény családaink dicséretre- és tiszteletreméltó magatartása. Hiszen éppen ezen a révén a levéltárakból és szájhagyományokból táplálkozó örmény geneológia a fölújított személyes érintkezések következtében egészen új életre kelne és a magyar-örmény metropolis föllendítendő idegenforgalma javára kamatoznék. Közismert dolog, hogy minden város lakosságának ez a legfőbb érdeke, hogy az illető város minél több ősi eredetiséget megőrizzen.

Már pedig Szamosújvárnak eredetisége éppen az ő mintegy önként kínálkozó sajátos örmény karakterében rejlik, melynek megőrzését, kidomborítását, sőt a jelen viszonyoknak megfelelő fejlesztését is az egész város közönségének, tehát még azoknak is, a kik nem örmények, közös érdeke úgyszólván megkívánja és indokoltá teszi.

Igy. pl. az örmény püspökség visszaállítása, a Verzár-szobor, az örmény néprajzi muzeum, a főtéri székesegyház örménystilű restaurálása stb., mind olyan alkotások, a melyek Szamosújvárnak nagy vonzóerőt kölcsönöznének, törzslakosságának pedig visszaszereznék az önbizalmat, az újabb korszakban úgyis sajnosan lankadni látszó erkölcsi és anyagi küzdelmek fölvételére.

Az volna tehát a régi hagyományok diadala, ha a Szamosújvárról évtizedek hosszú során át elköltözött örmény családok sarjai s ezek közt a szóbanforgó csanádi Meskók is minél gyakrabban fölkeresnék az ősi fészket.

Hiszen ezzel nemcsak a kegyeletnek adózunk, hanem észrevétlenül hozzájárulunk örmény városaink fejlődéséhez és hazafias örmény intézményeink gyarapodásához.

MERZA GYULA.

AZ ÖRMÉNY EGYHÁZ ÜGYE A MAGYAR PARLAMENTBEN¹.

— Az 1871 évi febr. 23-iki kultusz-vita. —

Másod ízben az 1871-iki országgyűlésen tárgyalta a képviselőház az örmény egyházaknak adandó évi segély-ügyet, melyet ezúttal is Simay Gergely, Szamosújvár városának akkori orsz. képviselője vetett fel, — kiegészítéseül azon beszédének, melyet az 1870-iki kultuszvita tárgyalása alkalmával elmondott. Kivüle részt vettek a vitában még Majláth István jegyző, Gonda László, Tisza Kálmán és Pátrubány Gerő, Erzsébetváros képviselője, kinek felszólalása a Szamosújvár és Erzsébetváros között fenálló szolidaritás és egymás ügyei iránt tanusított kölcsönös érdeklődés évtizedes hagyományának megújulását eredményezte egy időre.

A vitát *Horn Ede* felszólalása vezette be, ki a költségvetésben „rendkívüli kiadások“ czime alatt felvett egyházsegélyek összegének törlését indítványozta, mert anomalianak tartja, hogy rendkívüli szükségleteket szavazzon meg előzetesen az országgyűlés olyan tételeknél, midőn a rendes szükséglettről fogalma sincsen.

Kautz Gyula előadó: Utal arra, hogy az 1870. évi kultuszbudget tárgyalásánál a Nyári Pál indítványára „az egyházi czélok fedezésére“ szánt összegeket, melyek akkor a rendes költségek tétele alatt jeleztek, a rendkívüliek czime alá helyezte az országgyűlés s ez a cím egyedül azt jelenti, hogy az ott kitüntetett összegek állandó jelleggel nem bírnak s éppen azért csak bizonyos időre, tárgyra vagy esetre hozatnak indítványba.

¹ Első közlemény az „Armenia“ 1903. évi február havi füzetében.